

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบการกระจายตัวของเมืองในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข

จากการวิเคราะห์รูปแบบการกระจายตัวของเมือง โดยใช้โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ในการดิจิทัลไซ์ (Digitize) ข้อมูลให้เป็นรูปแบบของเวกเตอร์ (Vector) โดยมีแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศในช่วงปีพ.ศ. 2531 พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2548 มาตราส่วน 1: 4,000 เป็นแผนที่ฐาน (Base Map) จากนั้นนำข้อมูลเวกเตอร์ (Vector) ของปีพ.ศ. 2531 พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2548 ซึ่งประกอบไปด้วย ชั้นข้อมูลขอบเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ชั้นข้อมูลถนน และชั้นข้อมูลอาคาร และสิ่งปลูกสร้าง มาซ้อนทับ (Overlay) กันในแต่ละปีและแสดงผลให้อยู่ในรูปของแผนที่การกระจายตัวของเมืองในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ปีพ.ศ. 2531 พ.ศ. 2540 และ 2548 (ภาพที่ 4-1, ภาพที่ 4-3 และภาพที่ 4-5 ตามลำดับ)

จากการซ้อนทับข้อมูลในเขตเทศบาลเมืองแสนสุขในแต่ละช่วงปี กับข้อมูลภาพถ่ายในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จากกรมโยธาธิการและผังเมือง ประกอบกับการสำรวจภาคสนาม และการศึกษาทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในแต่ละช่วงปีเทศบาลเมืองแสนสุขมีปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานและรูปแบบการกระจายตัวของเมือง ดังนี้

ปี พ.ศ. 2531 เมื่อศึกษาถึงปัจจัยทางด้านประชากรจากสถิติจำนวนประชากรของกรมการปกครอง (2549) ซึ่งประชากรในช่วงปี พ.ศ. 2531 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 22,260 คน ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยศึกษาจากจำนวนหลังคาเรือนโดยในช่วงปี พ.ศ. 2531 มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 3,914 หลังคาเรือน ปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยศึกษาจากเส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมสายหลัก ได้แก่ ถนนสุขุมวิท เมื่อสังเกตจากแผนที่การกระจายตัวของเมือง ปี พ.ศ. 2531 (ภาพที่ 4-1) จะเห็นว่าการตั้งถิ่นฐานมีการกระจุกตัวอยู่ตามแนวถนนสุขุมวิท ผ่านชุมชนหนองมน และมีลักษณะการกระจายตัวเป็นหย่อม ๆ ในบริเวณถนนลงหาดบางแสน และถนนบางแสนสาย 2 และจากข้อมูลสถิติจำนวนเส้นทางคมนาคมของเทศบาลเมืองแสนสุข (2549) พบว่า เส้นทางคมนาคมในปี พ.ศ. 2531 มีเส้นทางคมนาคมประเภท ค.ส.ถ. จำนวน 20 เส้นทาง เส้นทางคมนาคมประเภทลาดยาง จำนวน 12 เส้นทาง เส้นทางคมนาคมประเภทลูกรัง จำนวน 28 เส้นทาง เส้นทางคมนาคมประเภททางเกวียน จำนวน 23 เส้นทาง เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐานจะเห็นว่าการตั้งถิ่นฐานของประชากร โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐาน

บ้านเรือน จะเน้นการตั้งถิ่นที่บริเวณเส้นทางคมนาคมสายหลักที่เป็น ถนนประเภทลาดยาง และประเภท ค.ส.ล.

และเมื่อนำปัจจัยทางด้านประชากรมาเปรียบเทียบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 , พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2532 (ตารางที่ 4-1) จะเห็นว่าจำนวนประชากรมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชากรที่อยู่นอกเขตเทศบาลได้มีการหลั่งไหลเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข โดยเมื่อมีการหลั่งไหลของประชากรเข้ามามีผลต่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนซึ่งเห็นได้จากจำนวน หลังคาเรือน คือ ในปี พ.ศ. 2530 มีจำนวนหลังคาเรือน 2,873 หลังคาเรือน ปี พ.ศ. 2531 มีจำนวน หลังคาเรือน 3,914 หลังคาเรือน และในปี พ.ศ. 2532 มีจำนวนหลังคาเรือน 4,501 หลังคาเรือน ซึ่งมี จำนวนหลังคาเรือนเฉลี่ยใน 3 ช่วงปี เท่ากับ 3,750 หลังคาเรือน

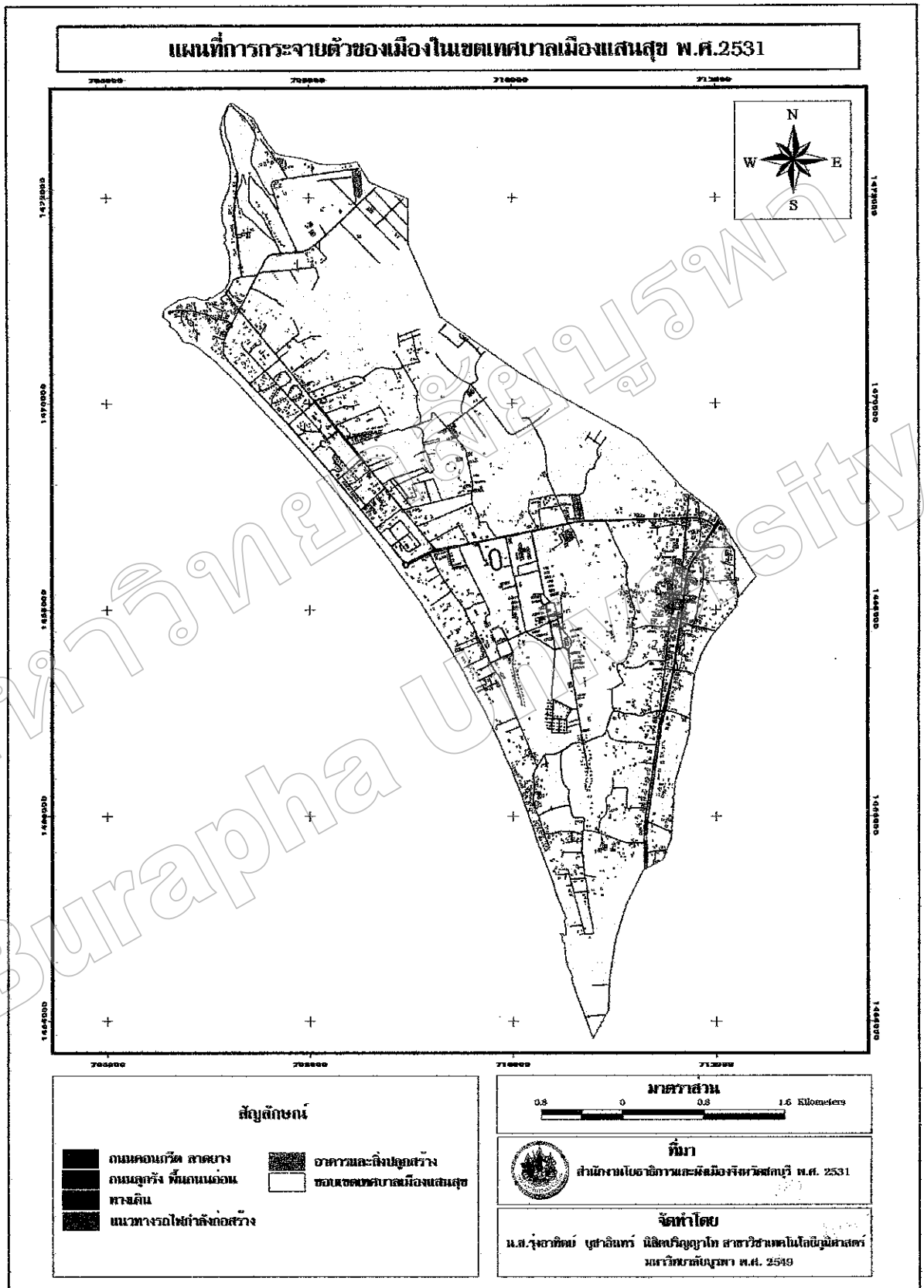
ผลของการกระจายตัวของการตั้งถิ่นฐานในช่วงปี พ.ศ. 2531 ประกอบด้วยหลายปัจจัย ดังนี้

1. เส้นทางคมนาคม มีผลต่อการตั้งถิ่นฐาน และการกระจายตัวของเมือง ซึ่งประชากรมีการตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวอยู่บริเวณถนนสุขุมวิทเป็นส่วนใหญ่
2. สถานบริการ การค้า การท่องเที่ยว มีผลต่อการกระจายตัวการตั้งถิ่นฐาน โดยมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวเป็นหย่อม ๆ ในบริเวณ ชุมชนหนองมน ชุมชนหาดวนนก ชุมชนบางแสน และชุมชนแหลมแท่น
3. สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในขณะนั้นยังเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน ยังไม่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของประชากรมากนัก

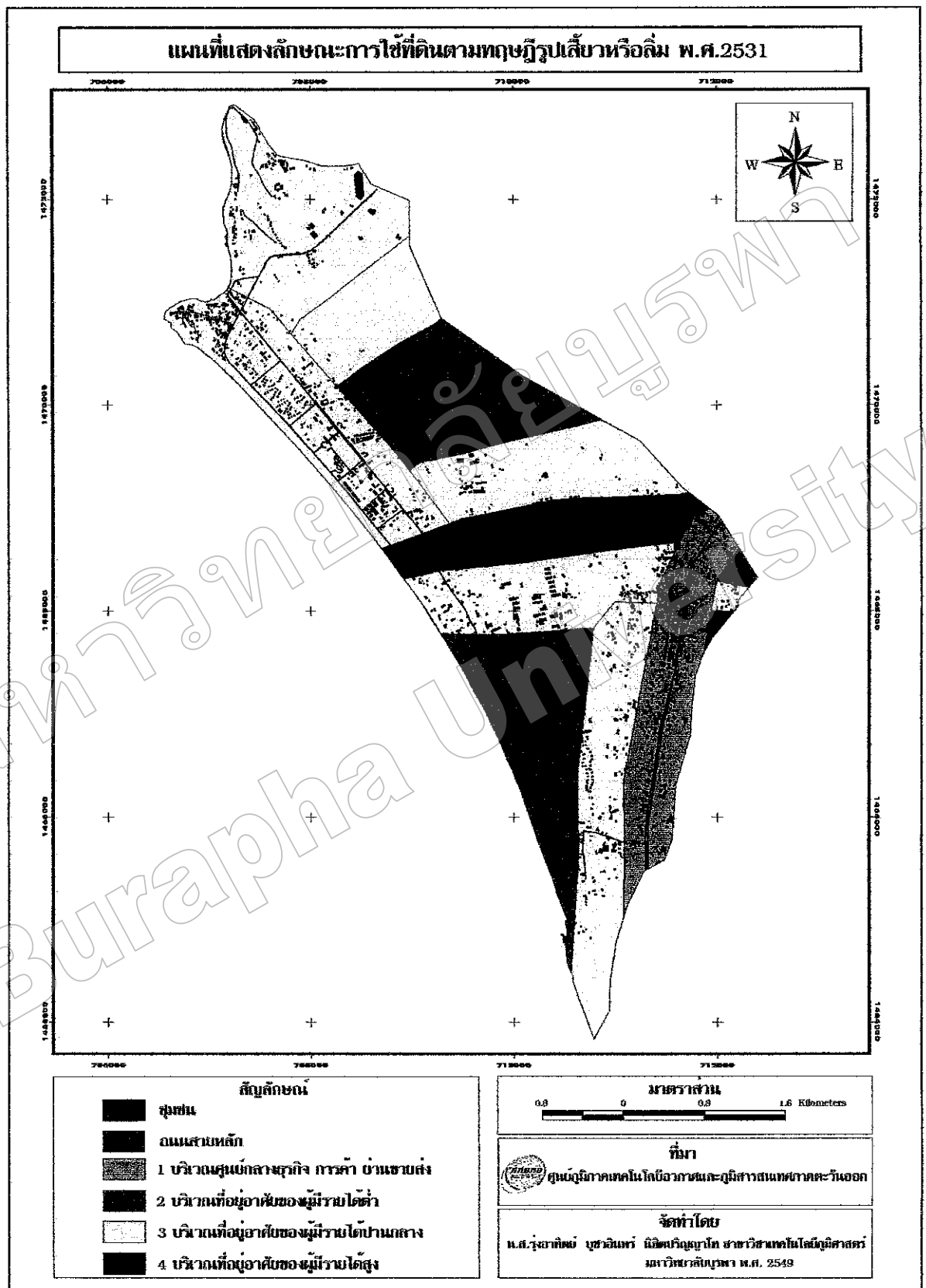
ดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานในช่วงปี พ.ศ. 2531 มีปัจจัยที่สำคัญคือ 1. ย่านธุรกิจ การค้า 2. การท่องเที่ยว 3. เส้นทางคมนาคม

จากการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ในปี พ.ศ. 2531 พบว่าลักษณะการกระจายตัวของเมือง สอดคล้องกับทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ่ม (Sector Theory) ที่กล่าวว่า ครัวเรือนมีการขยายตัวจากศูนย์กลางเมือง ออกไปตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ซึ่งจะสังเกตได้ว่า เมืองถูกแบ่งเป็นเสี้ยว แต่ละเสี้ยวมีลักษณะการใช้ที่ดินเฉพาะตัว ดังจะเห็นว่าบริเวณ ศูนย์กลางธุรกิจ การค้า และย่านขายส่ง จะอยู่ในบริเวณที่เป็นจุดบรรจบของถนนสายหลัก คือ บริเวณสามแยกบางแสน และบริเวณริมถนนสุขุมวิท และเมื่อนำแผนที่ราคาประเมินที่ดิน ในพื้นที่ เทศบาลเมืองแสนสุข ซ้อนทับ (Overlay) กับ ชั้นข้อมูล (Layer) อาคารและสิ่งปลูกสร้าง และ เส้นทางคมนาคม ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ปี พ.ศ.2531 (ภาพที่ 4-8) พบว่า การใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูงขยายตัวไปตามแนวถนนสายหลักได้แก่บริเวณถนนลงหาดบางแสน

ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 15,000 - 20,000 บาท ต่อตารางวา ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยปานกลาง มีลักษณะเป็นเสี้ยวทางด้านตะวันตก และทางด้านใต้ซึ่งอยู่ติดกับเขตใจกลางเมือง เสี้ยวที่เห็นได้ชัด คือเสี้ยวทางด้านตะวันตกที่ติดกับทะเลอ่าวไทย เนื่องจากในช่วงปี พ.ศ. 2531 ประชากรในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุขส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนมะพร้าว อยู่ในพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 7,000 - 12,000 บาท ต่อตารางวา การท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลในเขตเทศบาลยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก ส่วนบริเวณที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยจะเป็นเสี้ยวที่อยู่ระหว่างบริเวณที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย สูง กับ บริเวณที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยปานกลาง ซึ่งจะอยู่ไกลจากบริเวณถนนสายหลัก และไกลจากบริเวณศูนย์กลางธุรกิจ การค้า และย่านขายส่ง อยู่ในพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 3,200 - 5,000 บาท ต่อตารางวา ดังนั้นผู้มีรายได้น้อยจึงมักไปตั้งถิ่นฐานบริเวณถนนสายหลัก เพราะมีการเดินทางไปมาที่สะดวก และเป็นพื้นที่ที่รองรับการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดชลบุรี และกรุงเทพมหานคร ดังนั้นผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีอำนาจในการซื้อสูง (ภาพที่ 4-2)

ภาพที่ 4-1 แผนที่แสดงการกระจายตัวของเมืองในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ปี พ.ศ. 2531

ภาพที่ 4-2 แผนที่แสดงการใช้ที่ดินตามทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ้ม ปี พ.ศ.2531

ในปี พ.ศ. 2540 จากแผนที่การกระจายตัวของเมืองในปี พ.ศ. 2540 (ภาพที่ 4-3) จะเห็นว่าความหนาแน่นของชุมชนมีเพิ่มขึ้นจาก ในช่วงปี พ.ศ. 2531 มาก เมื่อศึกษาปัจจัยทางด้านประชากรจากสถิติจำนวนประชากรพบว่าจำนวนประชากรมีเพิ่มมากขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2531 เป็นจำนวน 60.78 % จำนวนหลังคาเรือนมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 226.06 % แต่ยังคงมีการตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวอยู่ที่บริเวณเส้นทางคมนาคมสายหลัก ได้แก่ ถนนสุขุมวิท ถนนลงหาดบางแสน และถนนบางแสนสาย 2 และบริเวณที่เป็นหาดวนนนภาคิม มีการสร้างที่อยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่น ซึ่งจำนวนบ้านในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 12,228 หลังคาเรือน

เมื่อเปรียบเทียบช่วงเวลาปี พ.ศ. 2531 กับ ปี พ.ศ. 2540 การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านตะวันออกของเทศบาลเมืองแสนสุข แต่ยังคงมีความหนาแน่นในบริเวณย่านธุรกิจการค้า สถานบริการ และสถาบันอุดมศึกษาซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2540 นี้ได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลังจากที่ถูกาภิบาลแสนสุขได้รับการยกฐานะ เป็นเทศบาลตำบลแสนสุข ตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน เป็น มหาวิทยาลัยบูรพา ในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเมื่อเราเปรียบเทียบจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ในปีพ.ศ. 2540 เป็นจำนวน 60.78 % (ภาพที่ 4-9) จำนวนหลังคาเรือนที่เพิ่มขึ้น 226.08 % (ภาพที่ 4-10) และจำนวนเส้นทางคมนาคมที่เพิ่มขึ้น 39.0 % (ภาพที่ 4-11) จะเห็นว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐานซึ่งผลของการกระจายตัวของการตั้งถิ่นฐานในช่วงปี พ.ศ. 2540 มีปัจจัยที่สำคัญดังนี้

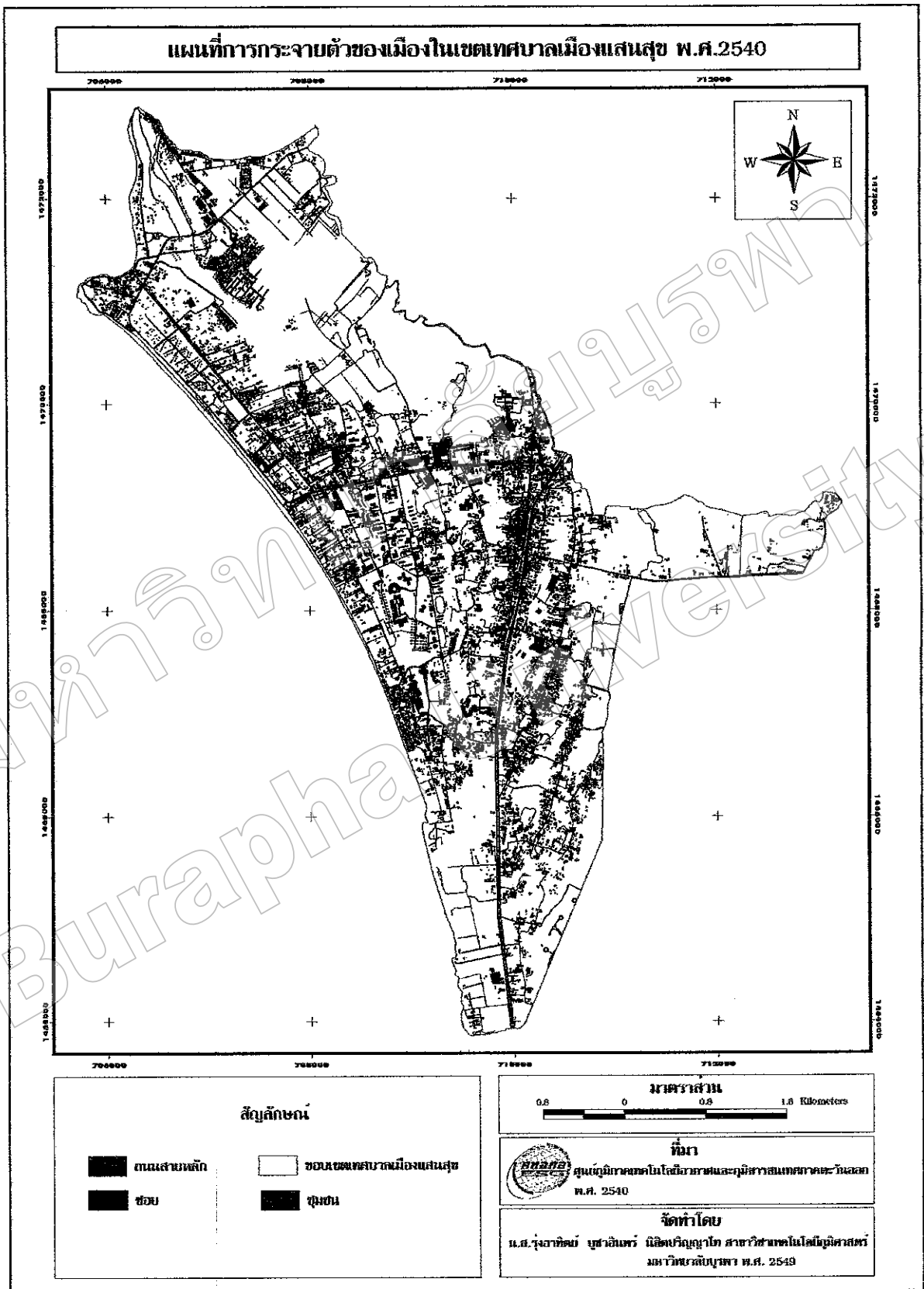
1. ย่านธุรกิจ การค้า ได้แก่ บริเวณตลาดหนองมน และห้างสรรพสินค้า
2. การท่องเที่ยว ได้แก่ ชายหาดบางแสน หาดวนนนภา แหลมแท่น
3. เส้นทางคมนาคม ได้แก่ ถนนสุขุมวิท ถนนลงหาดบางแสน ถนนบางแสนสาย 2
4. สถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา

จากการที่เทศบาลตำบลแสนสุขมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่สามารถติดต่อกับพื้นที่โดยรอบได้สะดวก จึงเป็นการกระตุ้นให้ประชากรย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เทศบาลตำบลแสนสุขมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว อีกทั้งปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เทศบาลตำบลแสนสุขมีขนาดและลักษณะที่ตั้งที่เหมาะสม มีศักยภาพในการรองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียง การกระจายของชุมชนเมืองเข้าสู่พื้นที่ตอนในของบริเวณที่มีถนนสายหลักล้อมรอบจึงมีมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการขยายตัวของการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย

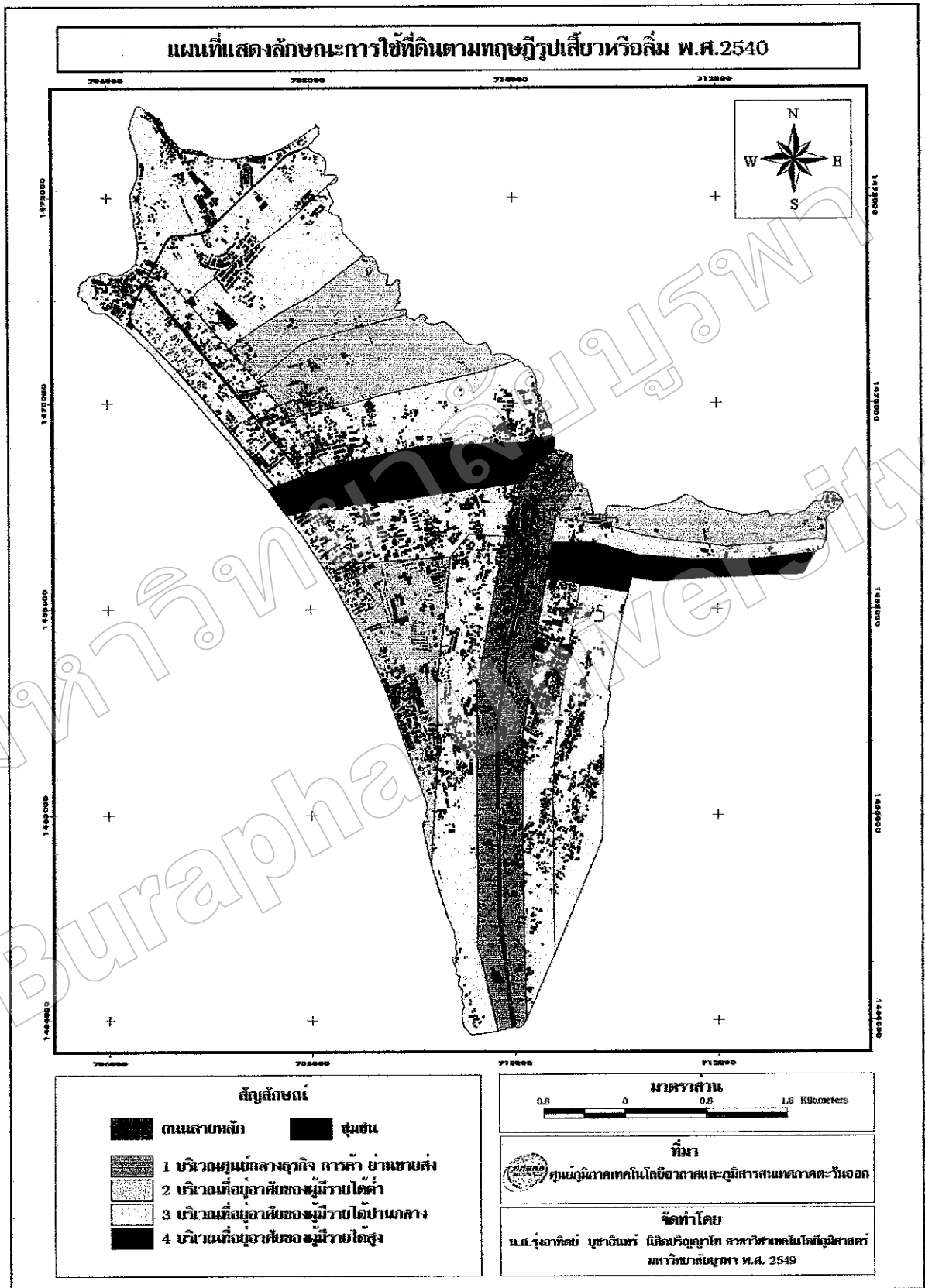
อาจกล่าวได้ว่าถนนมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน การตั้งถิ่นฐานที่ขยายตัวเป็นแนวยาวไปตามถนนจะมีการใช้ที่ดินประเภท

พาณิชย์กรรม ที่ขยายไปตามแนวถนนนั้น ๆ หรือบริเวณจุดตัดของถนน ริมถนนจึงกลายเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปตามการสร้างเส้นทางคมนาคม ขณะเดียวกันพื้นที่เกษตรกรรมและที่ว่างเปล่าก็ลดน้อยลง (ภาพที่ 4-7) ดังนั้นสภาพพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข จึงเป็นผลมาจากการเพิ่มประเภทของกิจกรรมการใช้ที่ดินแบบเมืองที่แผ่ออกมาตามถนน โดยเฉพาะ เส้นทางถนนสายหลัก ที่รองรับความเจริญมาจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเมื่อพิจารณาภาพรวมลักษณะทางกายภาพของเทศบาลตำบลแสนสุข จึงพบว่ามีการใช้ประโยชน์ที่ดินหลายประเภทในบริเวณเดียวกันหรือบริเวณใกล้เคียงที่ต่อเนื่องกัน ตลอดเส้นทางคมนาคม อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ จะกระจุกตัวกันในบริเวณสองฟากถนน ทั้งบ้านเรือน ร้านค้าต่าง ๆ ตลอดจนหอพักนิสิต นักศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยนำทฤษฎีโครงสร้างเมืองมาศึกษาเปรียบเทียบในพื้นที่เทศบาลตำบลแสนสุข พบว่าพื้นที่เทศบาลตำบลแสนสุข ในปี พ.ศ. 2540 มีลักษณะโครงสร้างของเมือง เช่นเดียวกับ โครงสร้างของเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2531 เนื่องจากมีการขยายตัวต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือมีการขยายตัวไปตามแนวเส้นทางคมนาคม (ภาพที่ 4-3) ดังนั้นลักษณะโครงสร้างเมืองในช่วงนี้จึงมีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ่ม (Sector Theory) ที่พัฒนามาจากสมมติฐานที่ว่า โครงสร้างภายในเมืองถูกกำหนดโดยเงื่อนไขของการกระจายเส้นทางคมนาคมออกจากศูนย์กลางเมือง ซึ่งฮอยต์ (Hoyt, 1939 อ้างถึงใน ฉัตรชัย, 2527) กล่าวว่ารายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกย่านที่พักอาศัยที่แตกต่างกัน เขตที่อยู่อาศัยราคาสูงจะเกิดขึ้นและจะขยายตัวออกไปตามเส้นทางคมนาคมหรือ ไปสู่จุดศูนย์กลางการค้าและอาคารอื่น ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้ว และเมื่อนำแผนที่ราคาประเมินที่ดิน ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ซ้อนทับ (Overlay) กับ ชั้นข้อมูล (Layer) อาคารและสิ่งปลูกสร้าง และเส้นทางคมนาคม ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ปี พ.ศ.2540 (ภาพที่ 4-8) พบว่า ทางด้านตะวันออกของศูนย์กลางเมืองในบริเวณพื้นที่เทศบาลตำบลแสนสุขจะเป็นเสี้ยวของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูง คือติดถนนสุขุมวิท เนื่องจากในบริเวณนี้เป็นศูนย์รวมทางการค้า และการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อยู่ในพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 15,000 -20,000 บาท ต่อตารางวา ส่วนที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ปานกลางจะอยู่บริเวณ เสี้ยวทางด้านตะวันตก เสี้ยวทางด้านเหนือ และเสี้ยวทางด้านใต้ อยู่ในพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 7,000 -12,000 บาท ต่อตารางวา และที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ต่ำจะแทรกอยู่ระหว่างเสี้ยวของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูงและ เสี้ยวของบริเวณที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ปานกลางของพื้นที่เทศบาลตำบลแสนสุข ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 3,200 -5,000 บาท ต่อตารางวา (ภาพที่ 4-4)

ภาพที่ 4-3 แผนที่แสดงการกระจายตัวของเมืองในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ปี พ.ศ. 2540

ภาพที่ 4-4 แผนที่แสดงการใช้ที่ดินตามทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ้ม ปี พ.ศ.2540

ในปี พ.ศ. 2548 จากแผนที่การกระจายตัวของเมืองในปี พ.ศ. 2548 (ภาพที่ 4-5) จะเห็นว่าความหนาแน่นจะเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2540 ไม่มากนัก โดยเมื่อศึกษาจากปัจจัยด้านประชากรในปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2540 เป็นจำนวน 19.40 % (ภาพที่ 4-9) และจำนวนหลังคาเรือนเพิ่มขึ้น 64.64 % (ภาพที่ 4-10) และยังคงมีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นในบริเวณเส้นทางคมนาคมทั้งถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนสุขุมวิท ถนนลงหาดบางแสน ถนนบางแสนสาย 2 และยังมีถนนสายรองที่เพิ่มขึ้นมาได้แก่ ถนนสายบายพาส ซึ่งทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณดังกล่าวเพิ่มขึ้นมาอีก ซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่าเส้นทางคมนาคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานไม่ว่าจะเป็น ในช่วงปี พ.ศ. 2531 พ.ศ. 2540 หรือ พ.ศ. 2548 ก็ตาม

ดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานในช่วงปี พ.ศ. 2548 นี้ ได้แก่

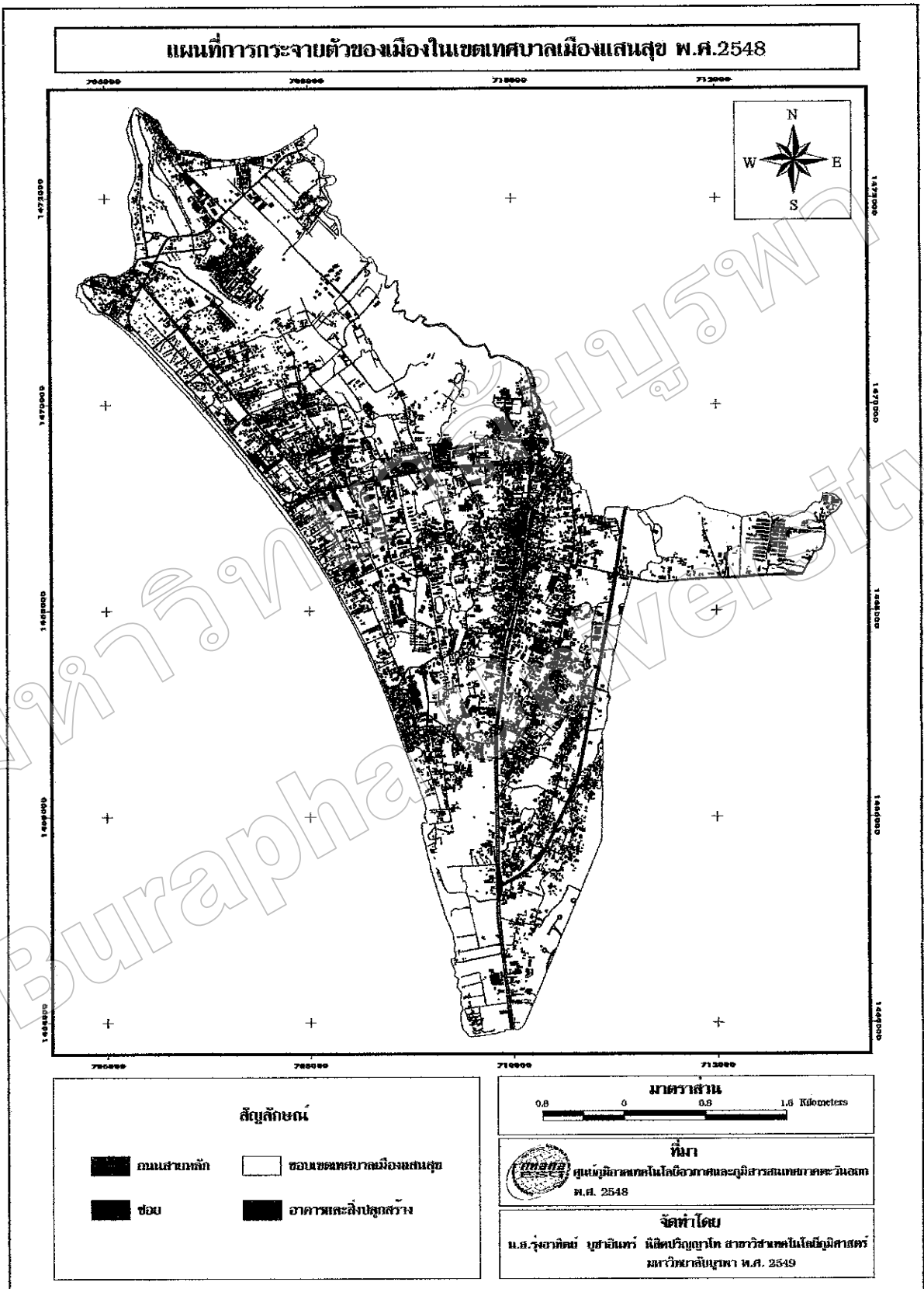
1. ย่านธุรกิจการค้า ได้แก่ ตลาดหนองมน ห้างสรรพสินค้า
2. การท่องเที่ยว ได้แก่ บริเวณชายหาดบางแสน หาดวอนนภา แหลมแท่น
3. เส้นทางคมนาคม ได้แก่ ถนนสุขุมวิท ถนนลงหาดบางแสน ถนนบางแสนสาย 2 และถนนสายบายพาส
4. สถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งจากการสำรวจภาคสนาม พบว่าบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา มีการกระจายตัวของการตั้งถิ่นฐานเกิดขึ้นมาก โดยเฉพาะ หอพัก ซึ่งมีการปลูกสร้างเพื่อรองรับจำนวนนิสิต นักศึกษา ซึ่งในปีพ.ศ. 2548 นี้อมหาวิทยาลัยบูรพามีจำนวนนิสิต ทั้งหมด 20,098 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2549)

นอกจากนี้ยังพบว่า การตั้งถิ่นฐานเริ่มมีการกระจายเข้าสู่พื้นที่ชอย หรือพื้นที่ตอนในที่อยู่ห่างจากถนนสายหลัก เนื่องจากการคมนาคมขนส่งที่มีการปรับปรุงทั้งสายหลักและสายรอง การเชื่อมต่อของถนนสายหลักมีโครงข่ายการคมนาคมเป็นแนวนานได้ก่อให้เกิดถนนสายย่อยจำนวนมากที่สามารถเชื่อมต่อกันได้ตลอด ทำให้มีความคล่องตัวในการสัญจรการขยายตัวดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการให้บริการสาธารณสุขปโภคในชุมชน ดังนั้นการพัฒนาตามแนวถนนสายหลักและสายรองได้ปรากฏรูปแบบขึ้นอย่างชัดเจน รวมทั้งการกระจายพื้นที่ชุมชนประเภทหมู่บ้านจัดสรร หอพัก และที่อยู่อาศัยประเภทอื่น ๆ เข้าสู่พื้นที่ตอนในของแต่ละเขต ในทางตรงข้ามพื้นที่เกษตรกรรม เริ่มลดลง (ภาพที่ 4-7) เนื่องจากการพัฒนาไปเป็นที่ดินจัดสรรและหมู่บ้านจัดสรรมากขึ้น เมื่อมองในภาพรวมแล้ว ย่านการค้าหรือบริการ รวมทั้งที่พักอาศัยในบริเวณชุมชนเทศบาลเมืองแสนสุขส่วนใหญ่ ยังคงกระจุกตัวอยู่บริเวณสามแยกบางแสน และถนนสายสำคัญ ๆ เช่น ถนนสุขุมวิท ถนนลงหาดบางแสน ถนนบางแสนสาย 2 และมีการกระจายตัวโดยรอบมหาวิทยาลัยบูรพา

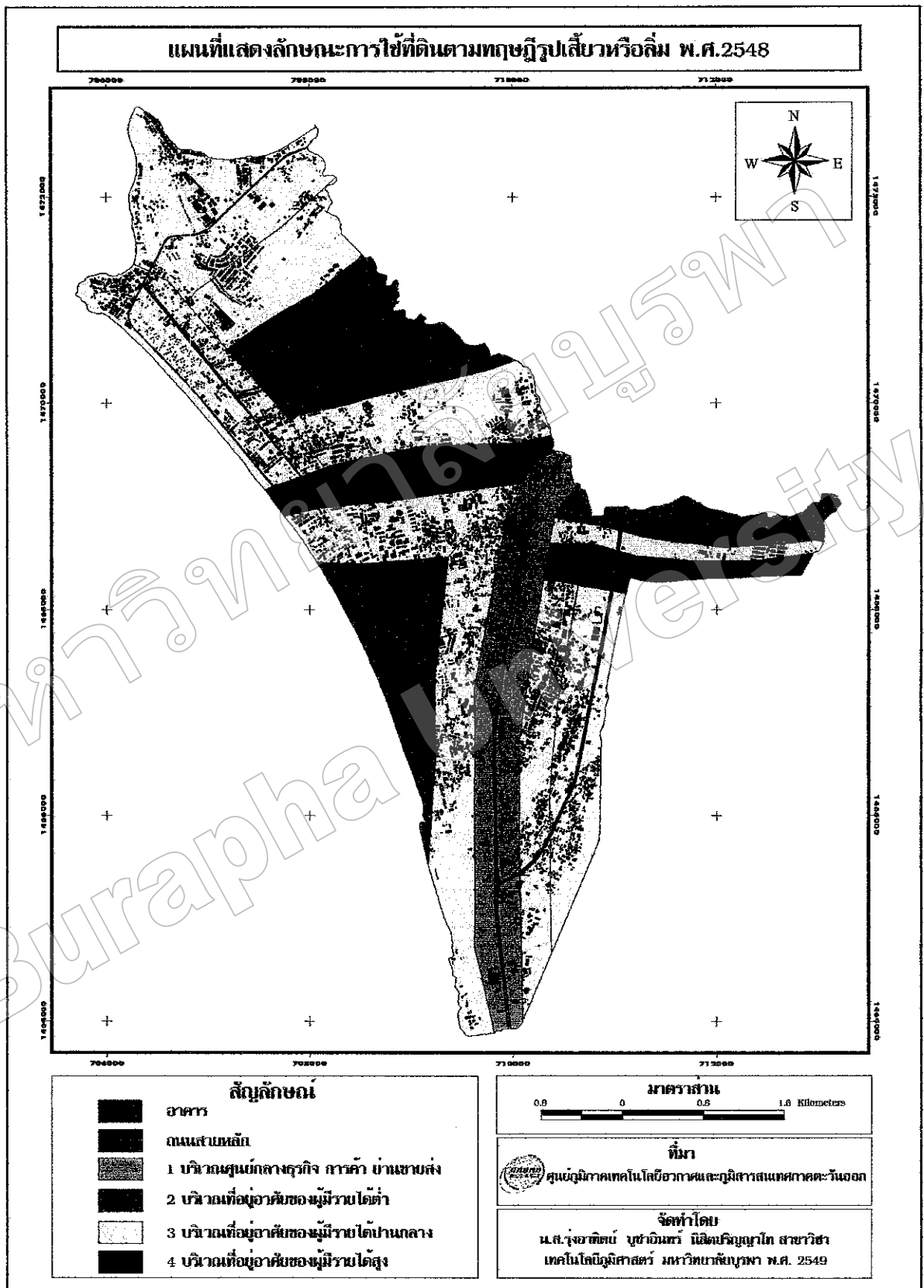
จากการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยนำทฤษฎีโครงสร้างเมืองมาศึกษาในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข พบว่าลักษณะการกระจายตัวของเมืองในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2548 มีลักษณะ

สอดคล้องกับทฤษฎีรูปเสี้ยวกลม (Sector Theory) เช่นเดียวกับ ในช่วง ปี พ.ศ. 2531-2540 ซึ่งลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของชุมชนในปัจจุบันก็ยังเป็นไปในลักษณะที่ยึดติดกับเส้นทางคมนาคมเป็นหลัก และรายได้ของครอบครัวก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกย่านที่พักอาศัย และเมื่อนำแผนที่ราคาประเมินที่ดิน ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ซ้อนทับ (Overlay) กับ ชั้นข้อมูล (Layer) อาคารและสิ่งปลูกสร้าง และเส้นทางคมนาคม ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ปี พ.ศ.2548 (ภาพที่ 4-8) พบว่า ย่านที่พักอาศัยของผู้มีรายได้สูงยังคงอยู่บริเวณติดเส้นทางคมนาคมสายหลัก ได้แก่ ถนนสุขุมวิท และ ถนนลงหาดบางแสน อยู่ในพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 15,000 - 20,000 บาท ต่อตารางวา ส่วนย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ต่ำก็อยู่ไกลจากศูนย์กลางชุมชน คือ บริเวณติดทะเลอ่าวไทยบางส่วน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 7,000 - 12,000 บาท ต่อตารางวา และบริเวณติดกับที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ปานกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีราคาประเมินที่ดิน 3,200 - 5,000 บาท ต่อตารางวา (ภาพที่ 4-6) ซึ่งศูนย์กลางของชุมชนในปัจจุบัน ยังคงเป็นบริเวณริมถนนสุขุมวิท ซึ่งเป็นย่านธุรกิจ การค้า บริการ ย่านขายส่ง และอุตสาหกรรมขนาดย่อม ส่วนมหาวิทยาลัยบูรพา เนื่องจากบริเวณนี้เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาของจังหวัดชลบุรี และภาคตะวันออก อีกทั้งยังอยู่ห่างจากถนนสุขุมวิทไม่มากนัก ส่งผลให้บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางของการค้า และการบริการต่าง ๆ

จึงอาจสรุปได้ว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบันการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของเทศบาลเมืองแสนสุขมีทิศทางการขยายตัวไปตามแนวเส้นทางคมนาคมสายหลักของเมืองอย่างต่อเนื่อง

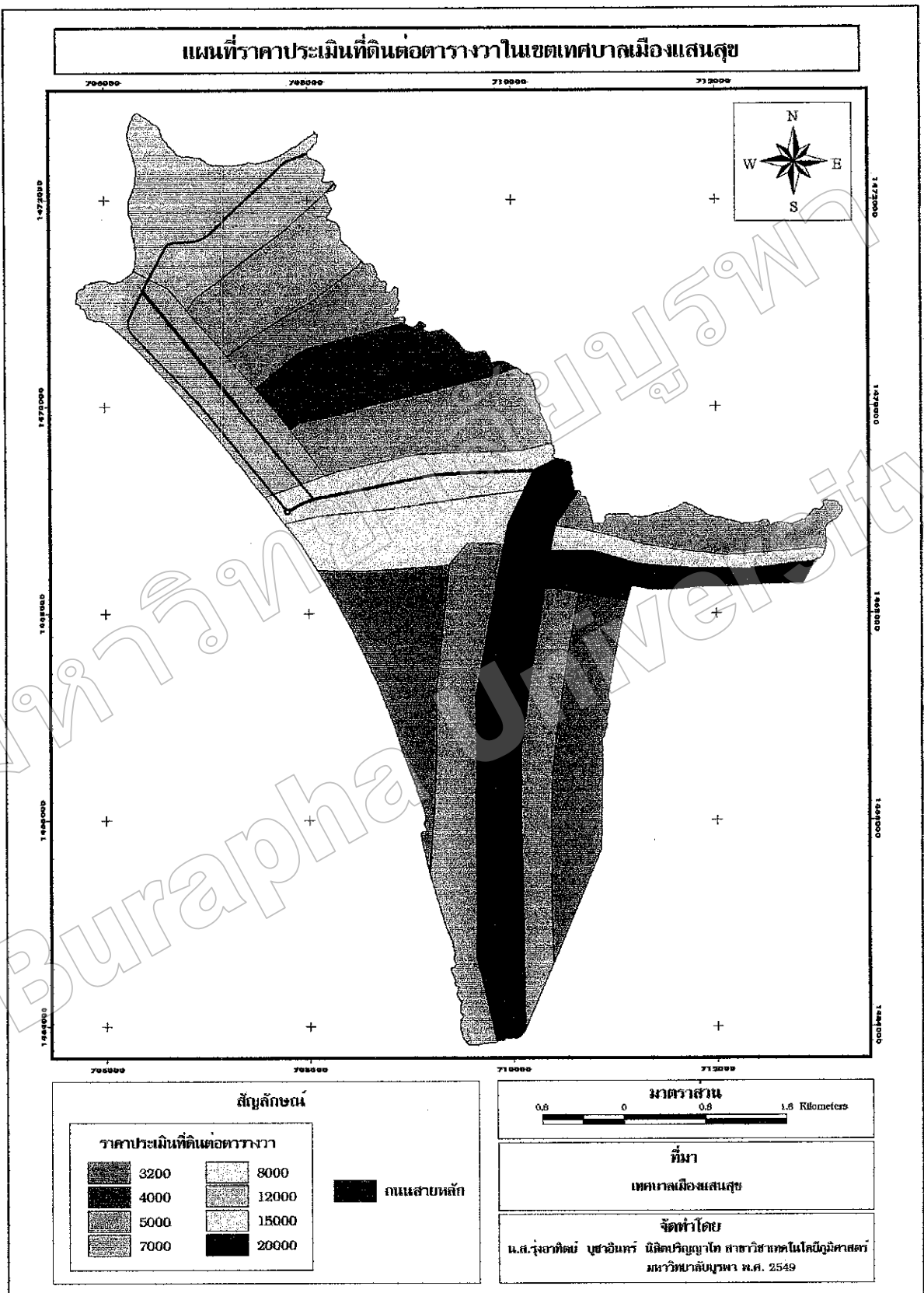
ภาพที่ 4-5 แผนที่แสดงการกระจายตัวของเมืองในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ปี พ.ศ. 2548

ภาพที่ 4-6 แผนที่แสดงการใช้ที่ดินตามทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ้ม ปี พ.ศ.2548

ภาพที่ 4-8 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข (สำนักงานโยธาธิการ
และผังเมืองชลบุรี, 2548)

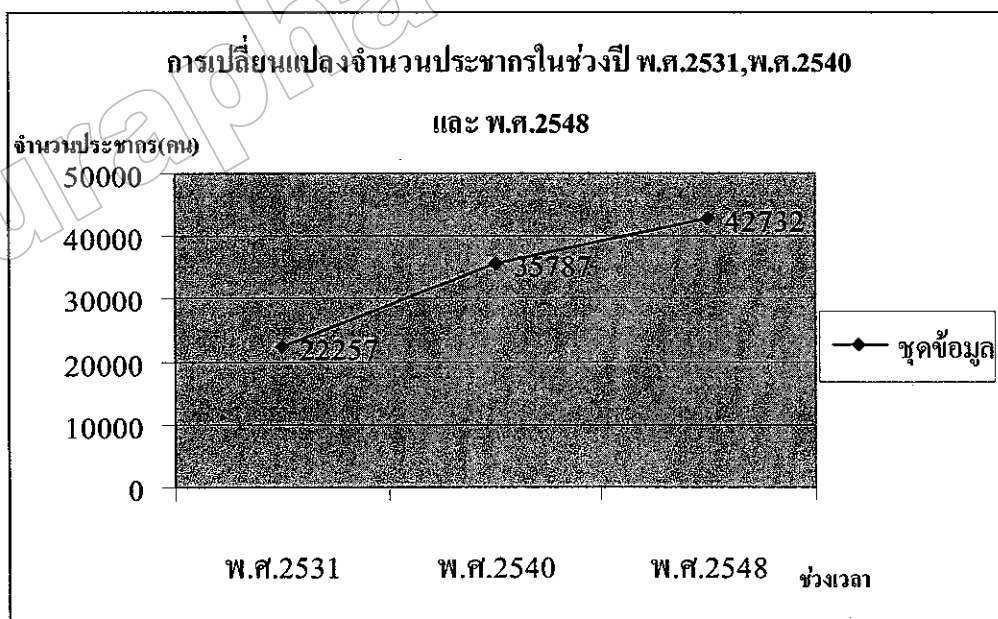
ภาพที่ 4-8 แผนที่ราคาประเมินที่ดินในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข (เทศบาลเมืองแสนสุข, 2548)

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเทศบาลเมือง แสนสุข

1. ปัจจัยด้านประชากร

ตารางที่ 4-1 แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข (กรมการปกครอง, 2549)

ปี	จำนวนประชากร(คน/ปี)	จำนวนประชากรเฉลี่ยในแต่ละช่วง
พ.ศ.2530	21,948	
พ.ศ.2531	22,260	22,257
พ.ศ.2532	22,564	
พ.ศ.2539	34,391	
พ.ศ.2540	35,680	35,787
พ.ศ.2541	37,292	
พ.ศ.2547	42,474	
พ.ศ.2548	42990	42,732

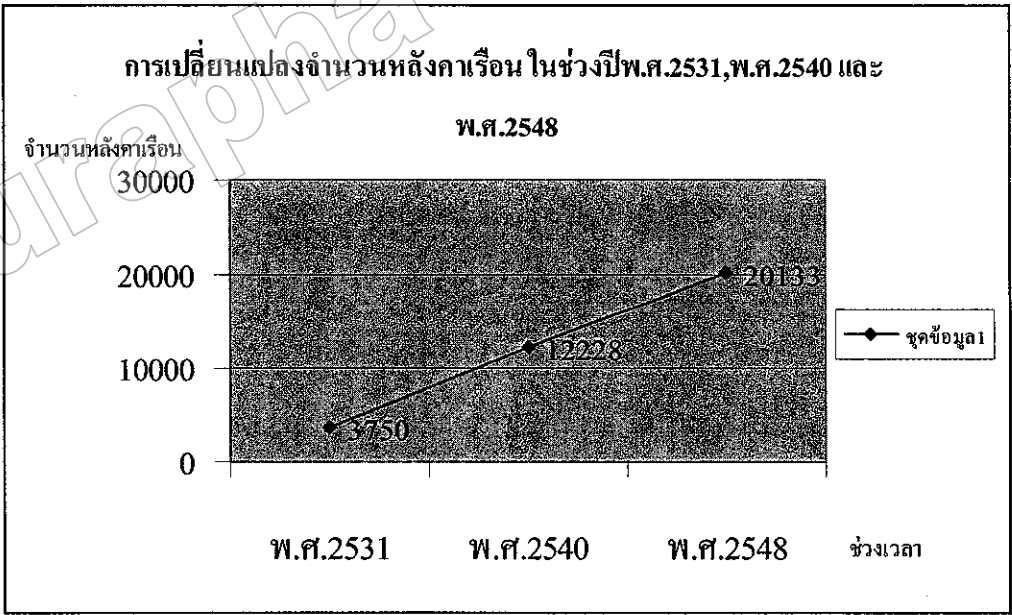

ภาพที่ 4-9 กราฟแสดงการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตารางที่ 4-2 แสดงจำนวนหลังคาเรือนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข (กรมการปกครอง, 2549)

ปี	จำนวนหลังคาเรือน(หลัง/ปี)	จำนวนหลังคาเรือนเฉลี่ยในแต่ละช่วง
พ.ศ.2530	2,837	
พ.ศ.2531	3,914	3,750
พ.ศ.2532	4,501	
พ.ศ.2539	11,886	
พ.ศ.2540	12,220	12,228
พ.ศ.2541	12,578	
พ.ศ.2547	19,626	
พ.ศ.2548	20,640	20,133

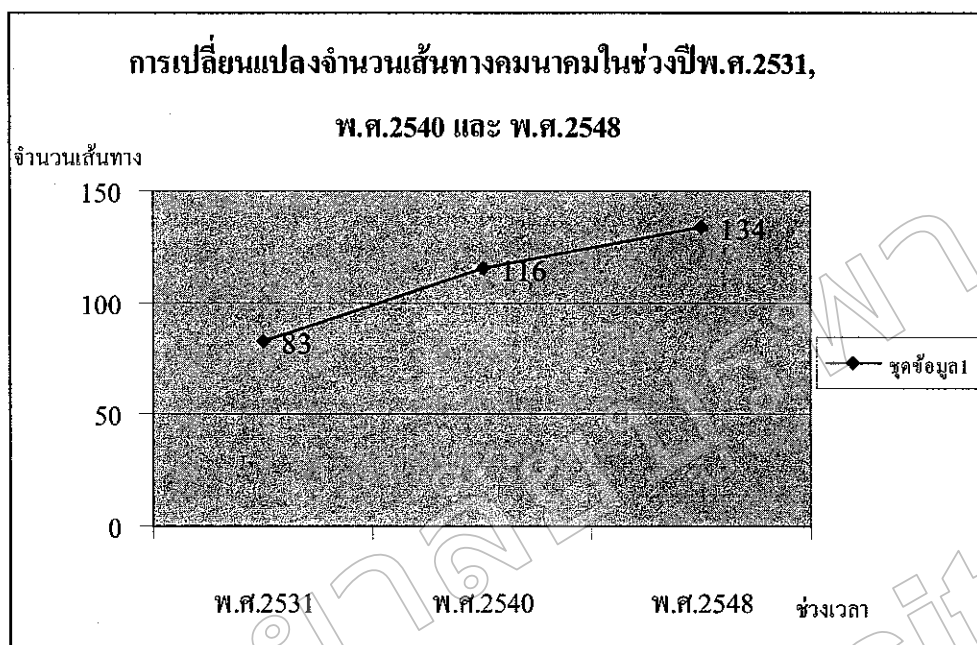

ภาพที่ 4-10 กราฟแสดงการเปลี่ยนแปลงจำนวนหลังคาเรือนในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข

3. ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ตารางที่ 4-3 แสดงจำนวนระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข
(กรมการปกครอง, 2549)

ลำดับที่	รายละเอียด	ข้อมูลสถิติ		
		พ.ศ.2531	พ.ศ.2540	พ.ศ.2548
1.	เส้นทางคมนาคม			
	1.1 ค.ส.ล.	20	73	110
	1.2 ตลาดยาง	12	18	8
	1.3 ลูกรัง	28	22	16
	1.4 ทางเกวียน	23	3	0
	รวม	83	116	134
2.	การไฟฟ้า			
	2.1 ประเภทบ้านอยู่อาศัย	2,334	7,256	10,428
	2.2 ประเภทให้บริการ			
	สาธารณะ	16	45	57
	2.3 ประเภทไฟฟ้าส่องสว่าง	522	1,385	1,951
	รวม	2,872	8,686	12,436
3.	การประปา			
	จำนวนผู้ใช้น้ำ(ครัวเรือน)	2,953	9,258	13,318

ภาพที่ 4-11 กราฟแสดงการเปลี่ยนแปลงจำนวนเส้นทางคมนาคมในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข

ตารางที่ 4-4 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐาน ปี พ.ศ. 2531 และ ปี พ.ศ. 2540

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐาน	ข้อมูลสถิติ			
		พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2540	เพิ่มขึ้น(%)	ลดลง(%)
1.	จำนวนประชากร(คน/ปี)	22,257	35,787	60.78	
2.	จำนวนหลังคาเรือน(หลัง/ปี)	3,750	12,228	226.06	
3.	เส้นทางคมนาคม				
	3.1 ค.ส.ล.(สาย/ปี)	20	73	265.00	
	3.2 ลาดยาง(สาย/ปี)	12	18	50.00	
	3.3 ลูกรัง(สาย/ปี)	28	22		21.00
	3.4 ทางเกวียน(สาย/ปี)	23	3		666.00
	รวม	83	116	39.00	
4.	การไฟฟ้า				
	4.1 ประเภทบ้านอยู่อาศัย	2,334	7,256	210.00	
	4.2 ประเภทให้บริการสาธารณะ	16	45	181.25	
	4.3 ประเภทไฟฟ้าส่องสว่าง	522	1,385	165.32	
	รวม	2,872	8,686	202.43	
5.	จำนวนผู้ใช้น้ำประปา(ครัวเรือน/ปี)	2,953	9,258	213.51	

จากตารางที่ 4-4 พบว่า จำนวนประชากรในปี พ.ศ. 2540 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2531 เป็นจำนวน 60.78 % จำนวนที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 226.06 % จำนวนเส้นทางคมนาคม โดยแบ่งเป็นถนนประเภท ค.ส.ล. เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 265.00 % ถนนประเภทลาดยางมีจำนวนเพิ่มขึ้น 50.00 % ถนนประเภทลูกรังมีจำนวนลดลง 21.00 % เนื่องจากได้รับการพัฒนาเส้นทางไปเป็นถนนลาดยาง และ ค.ส.ล. และถนนประเภททางเกวียน ลดลง เป็นจำนวน 666.00 % เนื่องจากได้ถูกพัฒนาเป็นถนนลูกรังและถนนลาดยาง ซึ่งโดยรวมแล้วเส้นทางคมนาคมมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งหมด 39.00 % จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าซึ่งแบ่งเป็นประเภทบ้านอยู่อาศัยมีจำนวนเพิ่มขึ้น 210.00 % ประเภทให้บริการสาธารณะมีจำนวนเพิ่มขึ้น 181.25 % ประเภทไฟฟ้าส่องสว่างมีจำนวนเพิ่มขึ้น 165.32 % จำนวนผู้ใช้น้ำประปามีจำนวนเพิ่มขึ้น 213.51 %

ตารางที่ 4-5 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐาน ปี พ.ศ. 2540 และ
ปี พ.ศ. 2548

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐาน	ข้อมูลสถิติ			
		พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2548	เพิ่มขึ้น(%)	ลดลง(%)
1.	จำนวนประชากร(คน/ปี)	35,787	42,732	19.40	
2.	จำนวนหลังคาเรือน(หลัง/ปี)	12,228	20,133	64.64	
3.	เส้นทางคมนาคม				
	3.1 ค.ส.ล.(สาย/ปี)	73	110	50.68	
	3.2 ลาดยาง(สาย/ปี)	18	8		55.55
	3.3 ลูกรัง(สาย/ปี)	22	16		27.27
	3.4 ทางเกวียน(สาย/ปี)	3	0		100.00
	รวม	116	134	15.51	
4.	การไฟฟ้า				
	4.1 ประเภทบ้านอยู่อาศัย	7,256	10,428	43.71	
	4.2 ประเภทให้บริการสาธารณะ	45	57	26.67	
	4.3 ประเภทไฟฟ้าส่องสว่าง	1,385	1,951	40.86	
	รวม	8,686	12,436	43.17	
5.	จำนวนผู้ใช้น้ำประปา(ครัวเรือน/ปี)	9,258	13,318	43.85	

จากตารางที่ 4-5 พบว่า จำนวนประชากรในปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2540 เป็นจำนวน 19.40 % จำนวนที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 64.64 % จำนวนเส้นทางคมนาคม โดยแบ่งเป็นถนนประเภท ค.ส.ล. เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 50.68 % ถนนประเภทลาดยางมีจำนวนเพิ่มขึ้น 55.55 % ถนนประเภทลูกรังมีจำนวนลดลง 27.27 % เนื่องจากการพัฒนาเส้นทางไปเป็นถนนลาดยาง และ ค.ส.ล. และถนนประเภททางเกวียน ลดลง เป็นจำนวน 100.00 % เนื่องจากการพัฒนาเป็นถนนลูกรังและถนนลาดยาง ซึ่งโดยรวมแล้วเส้นทางคมนาคมมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งหมด 15.51 % จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าซึ่งแบ่งเป็นประเภทบ้านอยู่อาศัยมีจำนวนเพิ่มขึ้น 43.71 % ประเภทให้บริการสาธารณะมีจำนวนเพิ่มขึ้น 26.67 % ประเภทไฟฟ้าส่องสว่างมีจำนวนเพิ่มขึ้น 40.86 % จำนวนผู้ใช้น้ำประปามีจำนวนเพิ่มขึ้น 43.85 %

ตารางที่ 4-6 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐาน ปี พ.ศ. 2531 และ
ปี พ.ศ. 2548

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐาน	ข้อมูลสถิติ			
		พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2548	เพิ่มขึ้น(%)	ลดลง(%)
1.	จำนวนประชากร(คน/ปี)	22,257	42,732	91.99	
2.	จำนวนหลังคาเรือน(หลัง/ปี)	3,750	20,133	436.88	
3.	เส้นทางคมนาคม				
	3.1 ค.ส.ล.(สาย/ปี)	20	110	450.00	
	3.2 ลาดยาง(สาย/ปี)	12	8		33.33
	3.3 ถูกรัง(สาย/ปี)	28	16		42.85
	3.4 ทางเกวียน(สาย/ปี)	23	0		100.00
	รวม	83	134	61.44	
4.	การไฟฟ้า				
	4.1 ประเภทบ้านอยู่อาศัย	2,334	10,428	346.78	
	4.2 ประเภทให้บริการสาธารณะ	16	57	256.25	
	4.3 ประเภทไฟฟ้าส่องสว่าง	522	1,951	273.75	
	รวม	2,872	12,436	333.08	
5.	จำนวนผู้ใช้น้ำประปา(ครัวเรือน/ปี)	2,953	13,318	350.99	

จากตารางที่ 4-6 พบว่า จำนวนประชากรในปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2531 เป็นจำนวน 91.99 % จำนวนที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 436.88 % จำนวนเส้นทางคมนาคม โดยแบ่งเป็นถนนประเภท ค.ส.ล. เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 450.00 % ถนนประเภทลาดยางมีจำนวนลดลง 33.33 % เนื่องจากการพัฒนาเป็นถนน ค.ส.ล. ถนนประเภทถูกรังมีจำนวนลดลง 42.85 % เนื่องจากการพัฒนาเส้นทางไปเป็นถนนลาดยาง และ ค.ส.ล. และถนนประเภททางเกวียนลดลง เป็นจำนวน 100 % เนื่องจากการพัฒนาเป็นถนนถูกรังและถนนลาดยาง ซึ่งโดยรวมแล้วเส้นทางคมนาคมมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งหมด 61.44 % จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าซึ่งแบ่งเป็นประเภทบ้านอยู่อาศัยมีจำนวนเพิ่มขึ้น 346.78 % ประเภทให้บริการสาธารณะมีจำนวนเพิ่มขึ้น 256.25 % ประเภทไฟฟ้าส่องสว่างมีจำนวนเพิ่มขึ้น 273.75 % จำนวนผู้ใช้น้ำประปามีจำนวนเพิ่มขึ้น 350.99 %